

Голові
разової спеціалізованої вченої
ради, доктору політичних наук,
професору, завідувачу кафедри
міжнародних відносин
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара
Іщенко Ігорю Васильовичу

**Відгук офіційного опонента
на дисертацію НЕГІНОЇ ВЛАДИ РУСЛАНІВНИ
«Технології зовнішньої політики Ізраїлю»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації
та регіональні студії, галузі знань 29 Міжнародні відносини**

Актуальність теми дослідження. Використання зовнішньополітичних технологій Ізраїлем в основному визначається декількома ключовими аспектами: Ізраїль є тісним союзником Сполучених Штатів, і це партнерство визначає багато аспектів його зовнішньої політики. США надає Ізраїлю важливу військову і економічну допомогу, а також політичну підтримку на міжнародному рівні. Ізраїль має розроблену високотехнологічну військову базу і активно використовує інноваційні технології у своїй системі оборони. Це включає розробку та впровадження кіберзаходів, аерокосмічних технологій, розвідки та інші аспекти військової науки. Держава активно залучена до дипломатичних зусиль для досягнення миру у регіоні Близького Сходу, але у віостковому співвідношенні більше використовує «тверду силу» – здатність та готовність використовувати військову потужність для досягнення своїх цілей або захисту своїх національних інтересів. Вона включає в себе військові сили, арсенали зброї, обладнання та інші ресурси, необхідні для проведення операцій

в області оборони або на випадок конфлікту. Значною мірою можна говорити про те, що використання «твердої сили», це по суті силовий потенціал держави – можливість актора впливати на поведінку іншої держави в бажаному для себе напрямі та встановлювати різні форми залежності.

«Тверда сила» визначається різними факторами, такими як чисельність військ, технічні можливості, військова доктрина, стратегії оборони та агресії, а також рівень військової підготовки та дисципліни. Цей аспект національної міці держави може впливати на її міжнародну позицію, дипломатичні відносини та загальний статус на світовій арені. Здатність до використання «твердої сили» може бути інструментом стримування агресії, але також створює потенційний ризик виникнення конфліктів та загроз безпеці. Держави розглядають «тверду силу» як важливий елемент своєї національної безпеки, і розробляють військові стратегії та політику оборони для забезпечення своєї безпеки та інтересів в міжнародній системі. При цьому Ізраїль використовує різні стратегії, такі як двосторонні та багатосторонні переговори, сприяння міжнародним ініціативам і миротворчі зусилля; розвиває тісні економічні відносини з багатьма країнами і сприяє міжнародній торгівлі та інвестиціям. Країна відома своїм інноваційним підходом до економічного розвитку та наукових досліджень. Відіграє активну роль у боротьбі з тероризмом у регіоні та готовий співпрацювати з іншими країнами у цьому питанні. Застосовуються сучасні методи розвідки та безпеки для забезпечення стабільності та безпеки.

Досвід Ізраїлю у цій сфері унікальний та специфічний: Ізраїль використовує вектор іміджу, який підпорядкований автаркії – політико-економічній концепції, яка вказує на самодостатність держави або суспільства, яке може задовольняти свої потреби без значного залучення зовнішніх ресурсів чи підтримки. У контексті країни автаркія може вказувати на те, що Ізраїль має внутрішні ресурси, які дозволяють їй вести самостійну економіку, зовнішню політику, будувати двосторонні відносини й ін. Автаркічна політика втілена через розвиток власних виробництв, аграрну самодостатність, енергетичну незалежність та інші сфери, абсолютно автономну зовнішню політику, яка

покликана зберегти державу, її цінності та єврейський народ. Україна сьогодні опинилася у ситуації, коли варто вивчати та досліджувати досвід Ізраїлю – функціонування держави під час збройної агресії та в подальшому постійної загрози збройного конфлікту з небезпечним та непередбачуваним сусідом. Тому тематику Використання зовнішньополітичних технологій Ізраїлем вважаю актуальною та цікавою для вивчення, а отже дисертацію Негіної В.Р. перспективною для подальшого вивчення теми.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Дисертантка чітко сформулювала мету дослідження, що полягає у комплексному дослідженні технології зовнішньої політики Ізраїлю. Предметом дослідження авторка визначила технології зовнішньої політики Ізраїлю, а об'єктом – зовнішню політику Ізраїлю.

Відповідно до запропонованого об'єкту і предмету, поставлено основні завдання дисертації, подано їх об'єктивну мотивацію, а саме: проаналізувати суть та ефективність технологічного підходу у дослідженні зовнішньої політики; розкрити основний понятійний комплекс дослідження технологій зовнішньої політики Ізраїлю; проаналізувати теоретико-правові та інституційні засади зовнішньої політики Ізраїлю; дослідити Хасбара як технологію публічної дипломатії Ізраїлю; розкрити теоретичний та практичний зміст діаспоральна технологія у зовнішній політиці Ізраїлю; проаналізувати технологію лобіювання як частину системи реалізації зовнішньої політики Ізраїлю; дослідити технологію стримування у зовнішньої політики Ізраїлю; – проаналізувати роль технології союзницького зв'язування у зовнішній політиці Ізраїлю.

Структура дисертаційної роботи Негіної В.Р. ретельно розроблена, має логічне обґрунтування і охоплює весь комплекс основних та найбільш актуальних аспектів запропонованої проблеми. Позитивні характеристики роботи включають у себе докладний аналіз вітчизняної та зарубіжної літератури з питань, а також виокремлення проблематичних тематичних напрямів у її науковому вивченні. Теоретична база, яка використовується в роботі, є повною

та відображає предмет дослідження в усій його різноманітності. Застосування адекватних методологічних підходів забезпечує відповідну обґрунтованість наукових положень дисертації, підвищує їх достовірність та оригінальність.

Головним здобутком роботи Негіної В.Р. є те, що дослідження є самостійною науковою розвідкою, в якій на основі комплексного політологічного аналізу досліджено технології зовнішньої політики Ізраїлю у сучасній системі міжнародних відносин в українській науці.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що вперше комплексно проаналізована «Хасбара» як технологія публічної дипломатії, самостійний елемент системи «м'якої сили» зовнішньої політики Ізраїлю, що здійснює ефективний інформаційний вплив на зовнішню спільноту у рамках регіональної-кризової державної ситуації та передуює реалізації технології «жорсткої сили» зовнішньої політики Ізраїлю; діаспоральна дипломатія як технологія зовнішньої політики Ізраїлю, у першу чергу, через розповсюдження єврейської діаспори, зокрема у США та країнах Європи, що здатна виконувати функції інформатизації зовнішньої спільноти, щодо культурних, релігійних особливостей, специфіки політики країни в умовах регіонального конфлікту, а за умови поєднання з технологією «лобіювання» просувати зовнішньополітичні цілі в іноземних суспільствах та політичних системах; визначено технологію «жорсткої сили» Ізраїлю як симбіоз механізмів технології стримування та технології союзницького зв'язування, що сукупно дозволяють сформувати дієвий, політичний, економічний, військовий вплив на ворожих суб'єктів у рамках системи міжнародних відносин.

Значення дисертаційної роботи Негіної В.Р. також полягає в тому, що одержані результати наукової роботи можуть бути використані як теоретико-методологічний фундамент та набір емпіричного інструментарію для різнобічного вивчення та аналізу детермінант зовнішньої політики Ізраїлю, оскільки у роботі уточнено розуміння інституційної системи зовнішньої політики Ізраїлю яка характеризується ретроспективно обумовленою та сучасною геополітичною проблематикою, у ній відмічається значний вплив

провійськового елементу, а саме активної участі Міністерства стратегічного розвитку та зменшення ролі та повноважень Міністерства закордонних справ Ізраїлю, не нормативне розділення ролі та повноважень Прем'єр-міністра держави та Кнесету, що повинен приймати провідну роль у формуванні та реалізації зовнішньої політики Ізраїлю; трактування «жорсткої сили» у рамках зовнішньої політики Ізраїлю, що окрім класичних елементів розуміння такої технології для суб'єктів сучасних міжнародних відносин, паралельно базується на принципах зазначених у Торі, яку виокремлює специфіку, притаманну лише єврейській державі, не дивлячись на те, що у країні існує статус-кво, релігійний вплив наявний у всьому.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у розробленні рекомендацій основних напрямів ізраїльської зовнішньої політики. Основні положення, висновки та рекомендації можуть бути використані у науково-дослідній діяльності та навчально-методичному процесі. Окремі позиції роботи можуть бути використані при викладанні загальних та спеціальних політологічних дисциплін, можуть бути включені у навчальні курси з відповідних дисциплін; при написанні монографій та збірників статей з проблематики, що пов'язані з дослідженнями концепцій трансформації Близькосхідного регіону, зокрема у сфері його безпеки, формуванні моделей урегулювання конфліктного середовища позиціонування Ізраїлю у регіональному та міжнародному вимірі, розробці моделей більш якісної інтеграції Ізраїлю до сучасного міжнародного середовища. Дослідження може бути використане у рамках формування зовнішньополітичного вектору Україна-Близький Схід й інших; при складанні навчально-методичних матеріалів, навчальних програм та посібників для студентів спеціальностей «Політологія», «Міжнародні відносини», «Державне управління», «Публічне управління» та іншими, зокрема при викладанні таких освітніх дисциплін: «Геополітика», «Глобалістика», «Сучасні міжнародні відносини», «Інформаційно-аналітична діяльність у міжнародних відносинах», «Історія міжнародних відносин» тощо.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація складається з анотації, вступу, 3 розділів, поділених на 8 підрозділів, а також висновків, списку використаних джерел (147 найменувань, з яких 7 – івритомовні). Загальний обсяг дисертації становить 199 сторінок, з них основний зміст роботи викладено на 169 сторінках. Оформлення дисертації відповідає вимогам до такого виду робіт. Аналіз тексту дисертаційної роботи свідчить про дотримання автором вимог академічної доброчесності. У роботі подано посилання на відповідні джерела при використанні ідей, розробок, тверджень і відомостей, а також надано достовірну інформацію про результати наукової роботи, використані методи дослідження і джерела інформації. Представлений рукопис дисертації у повній мірі відображають зміст роботи, відповідають спеціальності 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії.

Повнота викладення наукових положень, висновків і результатів в опублікованих працях. Обґрунтованість наукових положень, висновків, сформульованих у дисертації, підтверджується 9 публікаціями, з яких 5 статей у співавторстві – у наукових фахових виданнях України з міжнародних відносин та політичних наук, 4 одноосібних тез на міжнародних наукових та науково-практичних конференціях.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи. У цілому позитивно оцінюючи науковий рівень дисертаційної роботи Негіної В.Р., слід зазначити деякі дискусійні положення та зауваження:

1. Варто зазначити, що саме авторка має на увазі під тезою про «Технологічний підхід до дослідження зовнішньої політики..» с.15, також 1.1 Технологічний підхід у дослідженні зовнішньої політики с. 223. Можливо варто було би назвати підрозділ 1.1. «Теоретико-методологічні основи дослідження технологій міжнародних відносин», або «Концепт/ Інструментарій дослідження технологій міжнародних відносин».

2. Дослідження інституційної системи зовнішньої політики Ізраїлю, що проаналізована в Р.1.3. варто було би перенести в Р.2.1., а в Р.1.3. більше акцентувати увагу на методології дослідження.

3. Кожне цитування повинно супроводжуватися посиланням на відповідне джерело. Наприклад, с.59 *«У 2004 році професор політології Єврейського університету Єхезкель Дрор звернув особливу увагу на проблематику формування «м'якої сили»* 60 Ізраїлю: *«...те, як Ізраїль..»*, с.60 *«Президент Ізраїльської асоціації міжнародних досліджень, професор Шерон Пардо у статті «М'яка сила – національне надбання» аналізує особливості «м'якої сили» Ізраїлю у зовнішній політиці держави, згадуючи, що: «Відразу після...»* без посилання на джерело, хоча назва статті зазначена

4. Роблячи висновок до Р.3 *«Під час проведення ЦАХАЛом військових операцій у відповідь на терористичні акти палестинців, «Хасбара», мета якої у роз'ясненні дій Армії оборони Ізраїлю, керується виключно фактами, що потребують часу для проведення аналізу. В протистоянні Ізраїль-ХАМАС ворог не нехтує фейковізацією та фабрикацією подій, створивши «Pallywood». «Хасбара» має пройти чергову трансформацію. Технологія публічної дипломатії Ізраїлю «зам'яка» і потрібно від «роз'яснення» переходити до психологічно-інформаційного впливу на цільову аудиторію».* Авторці варто було би дослідити те, що мас-медіа чим далі тим, більше використовують технології гейткіпінгу (англ. – «gatekeeping» – ворота, охороняти, зберігати) та спіндокторнгу (англ. – spindoctoring, від spin – крутити, вертити). Варто було би приділити увагу цим технологіям. Із 80-х рр. ХХ ст. спостерігається підвищення інтересу до нового напрямку керування інформаційно-комунікативною політикою через використання технології спіндокторингу та гейткіпінгу.

5. На с. 164 авторка зазначає *«російсько-українська війна змушує керівництво Держави Ізраїль, переглянути власну доктрину ядерного стримування, оскільки технологія стримування, створена у часи «холодної війни» за існування двох наддержав, задля ядерного стримування, зараз децю*

змінилася через ризик використання ядерної зброї країнами у разі ядерного стримування». На мою думку, варто також було би в реаліях сьогодення розглянути і зворотну сторону – як Україна може використати воєнний досвід Ізраїлю у своїй боротьбі проти агресора російської федерації.

Уважаю, що вищезазначені зауваження мають суттєво рекомендаційний характер, не впливають на результат дослідження та проведена авторкою робота дає підстави зробити висновок, що дисертація виконана на високому рівні.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Негіної В.Р. «Технології зовнішньої політики Ізраїлю», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії, є самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке містить обґрунтовані і достовірні наукові результати. Отримані результати мають наукову новизну, важливе теоретичне та практичне значення. Дисертаційна робота Негіної Влади Русланівни відповідає спеціальності 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії і вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (Із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 341 від 21.03.2022 № 502 від 19.05.2023), а її авторка заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії за відповідною спеціальністю.

**Доктор політичних наук, професор,
професор кафедри міжнародних комунікацій
та політичного аналізу,
декан факультету міжнародних відносин
Волинського національного університету
імені Лесі Українки**

